

A kairói Obama-beszéd és viszhangja

2009. június 4-én a Kairói Egyetemen mintegy háromezres hallgatóság előtt Barack Obama egyórás beszédet tartott, új kezdetet szorgalmazva az Egyesült Államok és muszlim világ közötti viszonyban. Jelen összefoglalásunk első részében a nagy érdeklődéssel várt beszéd leglényegesebb részeit közöljük nem hivatalos fordításban, a második részében pedig első – muszlim közel-keleti, pakisztáni és izraeli – visszhangját foglalja össze N. Rózsa Erzsébet, Csicsmann László és Paragi Beáta.

Részletek Barack Obama kairói beszédéből

Megtiszteltetés számomra, hogy itt lehetek Kairó örök városában, és két nagyszerű intézménynek lehetek a vendége. Az al-Azhar ezer éve az iszlám tanítások központja, a Kairói Egyetem pedig több mint egy évszázada az egyiptomi fejlődés egyik forrása. Együttesen önök a hagyomány és a fejlődés harmóniáját testesítik meg. Hálás vagyok az önök vendégszeretetéért és az egyiptomi emberek vendégszeretetéért. Büszkén hozom magammal az amerikai nép jókívánságait, és hazám muszlim közösségeinek békeüdvözlését: asz-szalám-alej-kum. (...)

Az Egyesült Államok és a világ muszlimjai közötti feszültségekkel terhes időben találkozunk, olyan feszültségek időszakában, amelyek a jelen politikai vitáit meghaladó, mélyen gyökerező történelmi folyamatokban erednek. Az iszlám és a Nyugat kapcsolata évszázados együttélést és együttműködést, de konfliktusokat és vallási háborúkat is magában foglal. A feszültséget a közelmúltban a gyarmatosítás is táplálta, amely sok muszlimtól tagadott meg

jogokat és lehetőségeket, és egy olyan hidegháború is, amely a muszlim többségű országokat a saját törekvéseikre tekintet nélkül túl gyakran csatlósokként kezelte. A modernitás és a globalizáció hozta elsőprő erejű változás is sok muszlimot indított arra, hogy az iszlám hagyományok ellenségeként tekintsen a Nyugatra.

Erőszakos szélsőségesek a muszlimok egy kis, de erős kisebbségében felnagyították ezeket a feszültségeket. Ezeknek a szélsőségeseknek a 2001. szeptember 11-i támadása és civilek elleni erőszakra irányuló erőfeszítései arra indítottak némelyeket a hazámban, hogy az iszlámban olyan erőt lássanak, amely nemcsak Amerika és a nyugati országok kérlelhetetlen ellensége, hanem az emberi jogoknak is. Ez további félelmet és bizalmatlanságot szült. (...)

Azért jöttem ide, Kairóba, hogy egy új kezdetet keressek az Egyesült Államok és a muszlim világ között, amely a kölcsönös érdekeken és a kölcsönös tiszteleten alapul, azon az igazságon, hogy Amerika és az iszlám nem egymást kizáró fogalmak, és nem kell versengeniük. Ellenkezőleg, vannak érintkezési pontjaik, és számos alapelvük megegyezik: az igazságosság

és a fejlődés, a tolerancia és minden emberi lény méltósága.

Annak tudatában teszem ezt, hogy a változás nem valósulhat meg máról holnapra. Tudom, hogy mekkora nyilvánosságot kapott ez a beszéd, de egyetlen beszéd sem teheti semmissé évek bizalmatlanságát; ezenkívül a ma rendelkezéseimre álló időben nem tudok válaszolni minden olyan bonyolult kérdésre, amely a jelenlegi helyzethez vezetett. De meg vagyok győződve arról, hogy az előrelépés érdekében nyíltan ki kell mondani, amit a szívünk mélyén gondolunk, s amit túl gyakran csak zárt ajtók mögött mondunk ki. Folyamatosan arra kell törekednünk, hogy meghallgassuk egymást, tanuljunk egymástól, tiszteljük egymást, és közös nevezőre jussunk. Ahogy a szent Korán mondja: „Óvakodjatok Allahtól, és helyénvaló szót szóljatok.” Épp ez az, amit most megkísérlek: hogy az igazat mondjam a legjobb tudásom szerint, az előttünk álló feladatnak megfelelő alázattal, és azon szilárd meggyőződéssel, hogy a minket összekötő általános emberi érdekek összehasonlíthatatlanul erősebbek, mint azok az erők, amelyek elválasztanak bennünket. (...)

Ne legyen tehát kétségünk: az iszlám Amerika része. És hiszem, hogy Amerika magáénak vallja azt az igazságot, hogy származástól, vallástól, illetve élethelyzettől függetlenül, mindannyian közös célokkal bírunk – hogy békében és biztonságban éljünk, oktatásban részesüljünk és méltósággal dolgozzunk, szeressük a családjunkat, a közösségeinket és Istenünket. Ezek azok, amelyek közősek bennünk. Ez a reménysége az egész emberiségnek.

Természetesen közös emberi tulajdonságaink felismerése csak a tennivalóink kezdete. A szavak önmagukban nem elégíthetik ki a szükségleteinket. Ezeket csak akkor elégíthetjük ki, ha az elkövetkezendő évek-

ben bölcsen cselekszünk, és ha felismerjük, hogy kihívásaink közősek, és kudarcunk mindnyájunkat érintene. (...)

Az első probléma, amellyel szembe kell néznünk, az erőszakos szélsőségek minden válfaja.

Ankarában világosan kifejtettem, hogy Amerika nem áll és soha nem is fog háborúban állni az iszlámmal. Ugyanakkor könnyörtelenül fellépünk a biztonságunkat veszélyeztető erőszakos szélsőségekkel szemben, mert elutasítjuk azokat a dolgokat, melyeket minden vallás elutasít: ártatlan férfiak, nők, gyermekek meggyilkolását. És az Egyesült Államok elnökeként a legfontosabb feladatomban az amerikai emberek megvédése.

Az afganisztáni helyzet jól mutatja Amerika céljait és az együttműködés szükségességét. Több mint hét évvel ezelőtt az Egyesült Államok széles körű nemzetközi támogatással elűzte az al-Káidát és a tálibokat. Szükségből mentünk oda harcolni, nem önként. Tudom, hogy vannak, akik megkérdőjelezik vagy igazolhatónak vélik a szeptember 11-i eseményeket. De legyünk egyértelműek: az al-Káida közel három emberrel ölt meg azon a napon. Az áldozatok amerikai és sok más nemzetből való ártatlan férfiak, nők, gyermekek voltak, akik sohasem ártottak senkinek. Ennek ellenére az al-Káida úgy döntött, kegyetlenül legyilkolja ezeket az embereket, büszke volt rá, és még most is azon elhatározását hirdeti, hogy tömegesen gyilkoljon. Sok országban vannak híveik, és igyekeznek kiterjeszteni hatókörüket. Ezek nem vélemények, amelyekről vitatkozni kell, hanem tények, amelyekkel foglalkozni kell.

Ne legyenek kétségeik: nem akarjuk csapatainkat Afganisztánban tartani. Nem akarunk ott katonai támaszpontokat. Amerika számára fájdalmas elveszíteni fiatal fiait és leányait. Költséges és politikailag

nehéz ezt a konfliktust folytatni. Örömmel hazahoznánk minden egyes katonánkat, ha bízhatnánk abban, hogy nincsenek olyan erőszakos szélsőségesek Afganisztánban és Pakisztánban, akik minél több amerikai meggyilkolására törnek. De jelenleg nem ez a helyzet. (...)

Tudjuk azt is, hogy a katonai erő önmagában nem fogja megoldani Afganisztán és Pakisztán problémáját. Ezért a következő öt évben évente 1,5 milliárd dollárt tervezünk költeni arra, hogy segítsük a pakisztániakat iskolák, kórházak, utak építésében és vállalkozások létrehozásában, és több száz millióval segítjük az áttelepítetteket. És ezért biztosítunk több mint 2,8 milliárd dollárt arra, hogy segítsük az afgánokat gazdaságuk fejlesztésében és az emberek számára szükséges szolgáltatások megteremtésében.

Hadd beszéljek Irak ügyéről is. Afganisztánnal ellentétben az iraki háború saját választásunk kérdése volt, amely komoly vitákhoz vezetett hazámban és szerte a világon. Habár úgy hiszem, hogy az iraki emberek alapvetően jobban élnek Szadám Huszein diktatúrája nélkül, azt is gondolom: Irak arra emlékeztette Amerikát, hogy amikor csak lehetséges, diplomáciával és nemzetközi egyetértéssel kell a problémákat megoldani. Valóban, felidézhetjük Thomas Jefferson szavait, aki azt mondta: „Remélem, hogy a bölcsességünk erőnkkel együtt nő majd, és megtanít rá, hogy ha minél kevesebbet használjuk erőnket, az annál nagyobb lesz.”

Ma Amerikának kettős felelőssége van: segítse Irakot egy jobb jövő megteremtésében – és hagyja meg Irakot az irakiaknak. Világosan kifejtettem az irakiaknak, hogy nem törekszünk támaszpontok létesítésére, nem követelünk területet vagy nyersanyagokat. Irak szuverén állam. Ezért rendelttem el a harcoló dandárok

kivonását jövő augusztusig. Ezért fogjuk tiszteletben tartani az Irak demokratikusan megválasztott kormányával megkötött megállapodásunkat, amelynek értelmében harcoló alakulatainkat júliusig kivonjuk az iraki városokból, az összes egységünket pedig Irakból 2012-ig. Segítünk Iraknak biztonsági erőinek kiképzésében és gazdasága fejlesztésében. A biztonságos és egységes Irakot mint partnerünket és nem mint alárendeltünket támogatjuk. (...)

És végezetül, ahogy Amerika soha nem tolerálhatja szélsőségesek erőszakosságát, mi sem változtathatjuk meg alapelveinket. Szeptember 11. óriási trauma volt országunk számára. A félelem és a harag, amit kiváltott, érthető volt, de néhány esetben a hagyományainkkal és értékeinkkel ellentétes cselekedetekre indított. Konkrét intézkedéseket teszünk, hogy megváltoztassuk az irányvonalat. Világosan megtiltottam az Egyesült Államok számára a kínzás alkalmazását, és elrendeltem a guantánamói börtön bezárását jövő év elejéig.

A második nagy feszültségforrás, amit meg kell vitatnunk, az izraeliek, a palesztinok és az arab világ közötti kapcsolatok. Amerika erős kötődése Izraelhez közismert. Ez a kötelék eltéphetetlen. Ez kulturális és történelmi kapcsolatokra épül, és annak elismerésére, hogy a zsidó nép saját haza iránti vágya egy olyan tragikus történelemben gyökerezik, amely nem tagadható el.

A zsidó embereket évszázadokon keresztül üldözték szerte a világban, és az antiszemitizmus végül egy precedens nélküli holokausztba torkollott. Holnap Buchenwaldba utazom, amely része volt annak a táborhálózatnak, amelyben a zsidókat rabszolgaként tartotta, kínoztá, lőtte agyon vagy gázosította el a Harmadik Birodalom. Hatmillió zsidót öltek meg: töb-

bet, mint Izrael teljes mai zsidó lakossága. Tagadni ezt a tényt alaptalan, érzéketlenségről és rosszindulatról tanúskodik. Izrael elpusztításával fenyegetni – vagy aljas sztereotípiákat ismételtetni a zsidókkal szemben – mélységesen rossz, és csak arra szolgál, hogy felidézze ezeket a fájdalmas emlékeket az izraeliek gondolataiban, és megakadályozza a térség népeinek megérdemelt békéjét.

A másik oldalról tagadhatatlan, hogy a palesztin emberek – muszlimok és keresztények egyaránt – az önálló haza megteremtésére irányuló törekvéseik közepette sokat szenvedtek. Több mint hatvan éve túriuk a hontalanság fájdalmát. A Nyugati Parton (*Ciszjordániában – a szerk.*), Gázában és a szomszédos országokban lévő menekülttáborokban sokan vágnak egy olyan békés és biztonságos életre, amelyben soha nem lehetett részük. Elszenvedik a megszállással járó mindennapi – kisebb és nagyobb – megaláztatásokat. Ne legyenek tehát kétségeink: a palesztin emberek helyzete nem tolerálható. Amerika nem fog hátat fordítani a palesztinok vágyának a méltóság, a lehetőség és egy saját állam iránt. (...)

Ideje, hogy a palesztinok arra koncentrálnak, hogy építeni mit tudnak. A Palesztin Hatóságnak ki kell alakítania saját képességét a kormányzásra, olyan intézményeket létrehozva, amelyek biztosítanak népük szükségleteit. A Hamásznak van bizonyos támogatottsága a palesztinok között, de van felelőssége is. Annak érdekében, hogy meg tudják valósítani a palesztinok várakozásait és egyesítsék a palesztin népet, a Hamásznak véget kell vetnie az erőszaknak, be kell tartania a korábbi egyezményeket, és el kell ismernie Izraelnek a létezéshez való jogát.

Egyúttal az izraelieknek is el kell ismerniük, hogy miként Izraelnek a létezéshez

való jogát nem lehet megtagadni, úgy Palesztinát sem lehet. Az Egyesült Államok nem fogadja el legitimnek az újabb izraeli telepek létrehozását. Ez a tevékenység sérti a korábbi megállapodásokat és veszélyezteti a béketörekvéseket. Ideje, hogy ezek a telepítések befejeződjenek.

Izraelnek ugyancsak kötelessége biztosítani, hogy a palesztinok élhessenek, dolgozhassanak és fejleszthessék a társadalmukat. És a folytatódó gázai humanitárius válság nemcsak palesztin családokat zúz szét, hanem Izrael biztonsági érdekeit sem szolgálja – mint ahogy az előrelépés hiánya sem a Nyugati Parton. A palesztinok mindennapi életének javítása részét kell, hogy képezze a békéhez vezető útnak, és Izraelnek konkrét lépéseket kell tennie, hogy ezt lehetővé tegye.

Végül az arab államoknak be kell látniuk, hogy az arab békekezdeményezés fontos kezdőlépés volt, de itt nem ér véget a felelősségük. Az arab–izraeli konfliktust a továbbiakban nem szabad arra használni, hogy az arab országok népeinek figyelmét elterelje más problémákról. Ellenkezőleg, arra, hogy segítsenek a palesztinoknak olyan intézményeket létrehozni, amelyek fenntarthatják az államukat, továbbá arra, hogy elismerjék Izrael legitimitását, és az önsorsrontó múltba révedés helyett a fejlődést válasszák.

Amerika azok mellett fogja elkötelezni magát, akik békét akarnak. Nyilvánosan is azt fogjuk mondani, amit zárt ajtók mögött mondunk az izraelieknek, a palesztinoknak és az araboknak. A békét nem tudjuk kikényszeríteni. De magánbeszélgetésekben számos muszlim belátja, hogy Izrael immár nem fog eltűnni. És ugyanígy sok izraeli is elismeri, hogy szükség van egy palesztin államra. Ideje, hogy annak érdekében cselekedjünk, ami mindenki számára nyilvánvaló realitás. (...)

A harmadik feszültségforrás az államoknak az atomfegyverekkel kapcsolatos jogaihoz és felelősségéhez fűződő közös érdeke.

A kérdés az Egyesült Államok és az Iráni Iszlám Köztársaság viszonyában jelent feszültségforrást. Irán éveken keresztül hazám ellenfeleként határozta meg magát, és közös történelmünk kétségtelenül viharos. A hidegháború közepén az Egyesült Államok szerepet játszott egy demokratikus megválasztott iráni kormány megdöntésében. Az iszlám forradalom után Irán nem kis szerepet játszott amerikai katonák és civilek elleni túszejtésekben és erőszakos akciókban. Ez a történet jól ismert. De ahelyett, hogy a múlt csapdájában vergődni, egyértelművé tettem az iráni vezetés és az iráni nép számára, hogy hazám kész az előrelépésre. A kérdés most nem az, hogy Irán mit ellenez, hanem az, hogy milyen jövőt akar építeni.

Nehéz lesz túllépni több évtizednyi bizalmatlanságon, de bátran, egyenesen és határozottan fogunk eljárni. Számos megvitandó ügy lesz a két ország között, és feltételek nélkül, a kölcsönös tisztelet jegyében kívánunk előre haladni. De minden érintett számára világos, hogy a nukleáris fegyvereket illetően döntő ponthoz érkezünk. Nem egyszerűen Amerika érdekeiről van szó, hanem arról is, hogy meggátoljunk egy közel-keleti nukleáris fegyverkezési versenyt, ami mind a régiót, mind az egész világot igen veszélyes helyzetbe sodorná.

Megértem azokat, akik tiltakoznak az ellen, hogy egyes államoknak van atomfegyverük, másoknak meg nincs. Nem szabad egy országnak sem egyedül eldöntenie, mely nemzeteknek lehet atomfegyvere. Ezért is erősítettem meg újra Amerika elkötelezettségét az atomfegyvermentes világ elérésében. És minden nemzetnek, bele-

értve Iránt is, joga van a békés nukleáris programhoz, ha az összhangban van az atomsorompó-egyezményben vállaltakkal. Ez az elkötelezettség az egész egyezmény kulcsa, és minden részes államnak be kell tartania. Remélem, a régió minden országa egyet tud érteni ezzel a céllal. (...)

A negyedik kérdés, amiről beszélni fogok, a demokrácia. Tudom, hogy az elmúlt években voltak ellentmondások a demokrácia terjesztése körül, és ezen ellentmondások legnagyobb része az iraki háborúhoz kapcsolódik. Szeretnék tehát egyértelmű lenni: egyetlen országra sem lehet vagy szabad kívülről rákényszeríteni semmiféle kormányzati rendszert. (...)

Az utolsó pont azért fontos, mert vannak olyanok, akik a demokráciát csak akkor támogatják, ha ellenzékben vannak, ám hatalomra kerülve kíméletlenül megsértik mások jogait. A néppel és a nép érdekében való kormányzás földrajzi elhelyezkedéstől függetlenül egységes mércét jelent minden hatalmon lévő számára: a hatalmat konszenzusos úton kell megtartani, nem erőszakkal. Tiszteletben kell tartani a kisebbségek jogait, és toleránsan, kompromisszumra készen kell tevékenykedni. A nép érdekeit és a legitim politikai folyamatokat a pártérdekek fölé kell helyezni. Mindezek nélkül önmagukban csak a választások még nem garantálják a demokráciát. (...)

Az ötödik kérdés, amiről együtt kell beszélnünk, a vallásszabadság. Egyes muszlimok között jelen van az az aggasztó tendencia, hogy a saját hitüket mások hitének elutasításával mérjék. Fenn kell tartani a vallási sokféleséget – legyen szó akár a maronitákról Libanonban, vagy a koptokról Egyiptomban. És enyhíteni kell a megosztottságot a muszlimok között is, hiszen a síita-szunnita ellentét tragikus erőszakhoz vezetett, főképp Irakban. (...)

Ugyanígy fontos, hogy a nyugati országok ne hátráltassák a muszlimokat a vallásuk megfelelő gyakorlásában – például azazal, hogy előírják, milyen ruhát viseljen egy muszlim nő. Nem rejthetjük a liberalizmus álarca mögé saját ellenséges érzületünket valamely vallás iránt. (...)

A hatodik kérdés, amiről beszélni szeretnék, a nők jogai. Tudom, hogy erről a kérdéstről vannak viták. Visszautasítom azokat a nyugati véleményeket, hogy a nő, aki azt választja, hogy eltakarja a haját, kevésbé volna egyenlő. Arról viszont meg vagyok győződve, hogy ha egy nőtől megtagadják a tanulás jogát, akkor az egyenlőségét tagadják meg. És nem véletlen, hogy azok az országok, ahol a nők is tanulhatnak, sokkal nagyobb eséllyel lesznek gazdagabbak.

Szeretném, ha pontosan értenének. A női egyenjogúság kérdése semmiképp sem egyszerűen az iszlám kérdése. Törökországban, Pakisztánban, Bangladesben és Indonéziában muszlim többségű országok női vezetőt választottak. Ezenközben a női egyenjogúságért folytatott küzdelem tovább zajlik az élet sok területén Amerikában és világ számos más országában is. (...)

Végül a gazdasági fejlődésről és lehetőségekről szeretnék beszélni. Tudom, hogy sokak számára ellentmondásos a globalizáció arculata. Az internet és a televízió adhat tudást és információt, de gátlástalan szexualitást és mértéktelen erőszakot is. A kereskedelem gazdagságot és új lehetőségeket hozhat, de nagy bukásokat is, és megváltoztathatja a közösségeket. Ezek a változások minden országban – beleértve a sajátomat is – félelmet válthatnak ki. Félelmet attól, hogy a modernitás miatt elveszítjük az irányítást a politika és a gazdasági lehetőségeink felett, és legfontosabbként elveszíthetjük az identitásunkat. Mind-

azt, amit a leginkább szeretünk a közösségeinkben, a családjainkban, a hagyományainkban és a hitünkben. (...)

Az általam vázolt problémákat nem lesz könnyű megoldani. De mindannyiunk felelőssége, hogy egyesítsük erőinket az általunk elért kívánt világért. Egy olyan világért, amelyben a szélsőségesek nem fenyegetik többé népeinket, és az amerikai csapatok hazatérnek. Egy olyan világért, ahol az izraeliek és a palesztinok is saját, biztonságos országukban élhetnek, és ahol az atomenergiát békés célokra használják. Egy olyan világért, ahol a kormányok a népek érdekeit szolgálják, és Isten minden gyermekének jogait tiszteletben tartják. Ezek közös érdekek. Egy ilyen világért küzdünk. De csak együtt érhetjük el. (...)

Egyszerűbb elkezdeni a háborúkat, mint befejezni őket. Egyszerűbb másokat hibáztatni, mint magunkba nézni. Egyszerűbb a különbözőségét látni valakinek, mint azokat a dolgokat, amelyek közösek bennünk. De nem az egyszerűbb, hanem a helyes utat kell választanunk. Van egy szabály, ami minden vallás legmélyét jelenti: azt tedd másokkal, amit szeretnél, hogy ők tegyenek veled. Ez az igazság kiterjed minden országra és népre, ez a hit nem új, nem fekete, fehér vagy barna, nem keresztény, muszlim vagy zsidó. Ez a meggyőződés ott vibrált már a civilizáció bölcsőjében, és most is ott van milliók szívében. Ez a más emberekbe vetett hit, és éppen ez hozott ma engem ide.

Megvan hozzá az erőnk, hogy olyan világot hozzunk létre, amelyet szeretnénk, de csak akkor, ha megvan a bátorságunk az új kezdethez, tartva magunkat az íráshoz. A Korán azt mondja nekünk: „Ti, emberek! Férfiből és nőből teremtettünk benneteket, s népekké és törzsekké tettünk benneteket, hogy ismerkedjétek, és ismerjétek meg egymást!”

A Talmud azt mondja nekünk: „Az egész Tóra a béke kedvéért adatott.” A Biblia azt mondja nekünk: „Boldogok a békeségre igyekezők: mert ők az Isten fiainak mondatnak.”

A világ népei képesek békében együtt élni. Tudjuk, hogy ez Isten szándéka. Így most ez legyen a feladatunk itt, a földön. Köszönöm. És az Isten békéje legyen önökkel.

N. Rózsa Erzsébet:

Barack Obama kairói beszédének közel-keleti visszhangja

A június 4-én Kairóban elmondott beszédével Obama egy csapásra meghódította, ugyanakkor azonban mélyen meg is osztotta a közel-keleti muszlim világot. A közvélemény-kutatások Obama népszerűségét mutatják, de az amerikai külpolitika továbbra is indulatokat és ellenérzéseket vált ki. A hivatalos és ellenzéki politikai elit, csakúgy, mint a közvélemény jelentős része – amellet, hogy örömmel fogadja és elismeréssel nyugtázza a megváltozott stílust – inkább kívár.

Obama kairói beszéde az a már hivatalba lépése előtt meghirdetett „major speech” bemutató előadása volt, annak minden külsőségével – az egyiptomi vendéglátó a Kairói Egyetem és az al-Azhar volt –, amit azonban számos kisebb próba (mint például az, hogy első elnöki interjúját az al-Arabijja tévécsatornának adta), illetve egy jelmezes főpróba (a török parlamentben elmondott beszéde április elején) előzött meg. A beszéd legfontosabb technikai elemeit mind kipróbálták már, különös tekintettel a három monoteista vallás értékeinek összehasonlítására, az olyan kijelentésekre, mint az, hogy az iszlám Ameri-

ka része, és – talán legfontosabbként – a Bibliából, a Talmudból (korábban a Tórából) és a Koránból vett, hasonló tartalmú idézetekre.

A beszéd kulcsszavai – „igazságosság, türelem és méltóság” – az iszlám civilizációnak is alapfogalmai. A fő üzenet pedig az, hogy „Amerika nem áll és nem is fog háborúban állni az iszlámmal”. Mindez éles ellentétben áll George W. Bush Közel-Kelet-politikájának hangnemével, és még azok is szívesen fogadták, akik egyébként hiányolták a forma mögött a tartalmat.

Az arab világban általában üdvözölték a beszédet, annak ellenére, hogy nagyon elmentéses érzelmeket váltott ki. Sokan bátornak, történelminek, egy új fejezet kezdetének értékelték, míg mások szerint éppen a lényeg hiányzott, hogy mit is fog Obama tenni a fő kérdések megoldására. Az elnök által említett két arab konfliktusban érdekelték azt remélték, hogy az előre meghirdetett cél meg is valósul majd: Irakból kivonulnak az amerikai csapatok, és létrejön a palesztin állam. Megjegyezték, hogy Obama az első, aki elnöksége első hat hónapjában az arab–izraeli konfliktus kétállamos megoldásáról, palesztin államról beszélt: „az előző elnökök általában csak hivatali idejük utolsó két hónapjában jutottak el” eddig (Szaad Hariri). Ugyanakkor az amerikai–izraeli kapcsolat megbonthatatlansága előtt ma is sokan értetlenül állnak.

Kairó jó választás volt abból a szempontból, hogy történelmileg és kulturálisan az arab világ központja, amelyre az egész iszlám világ odafigyel. Sokakat meglepett, hogy a hallgatóság soraiban a Muszlim Testvérek képviselői is helyet kaptak, állítólag Barack Obama kifejezett kérésére, ugyanakkor tény, hogy a Muszlim Testvérek 88 mandátummal rendelkeznek az egyiptomi parlament képviselőházában, és fegyveres cselekmény elkövetése nem

fűződik a nevéhez. Az egyiptomi ellenzék azonban kifejezetten csalódott, és elárulva érzi magát. Úgy vélik, hogy Obama tulajdonképpen szentesíti a Mubárák-rezsim emberi jogi és politikai kérdésekben meglehetősen megkérdőjelezhető gyakorlatát azzal, hogy Kairóban a demokráciáról és az emberi jogokról beszél. (Ismert, hogy a 2005-ös elnökválasztásokon csak nagyon erős amerikai nyomásra egyeztek bele az alkotmány módosításába, ami lehetővé tette a többjelöltes választást, Mubárák egyik akkori ellenfelét, Ajman Núrt pedig csak a napokban engedték ki a börtönből.)

Ha Obama arra számított, hogy az iráni vezetőket és lakosságot lenyűgözi, akkor az időpont kiválasztása kifejezetten szerencsétlennek mondható. Június 4-én az Iráni Iszlám Köztársaság Khomeini ajatollah éppen húsz évvel ezelőtt bekövetkezett halálát gyászolta. Az iráni média nem közvetítette a beszédet (bár az interneten hozzáférhető), de Khomeini sírjánál mondott beszédében Ali Khámenei, az iszlám forradalom legfőbb vezetője utalt rá, amikor azt mondta, hogy „az emberek gyűlölik Amerikát”, és „gyönyörű beszédek” ezen nem fognak változtatni. Khámenei ezzel gyakorlatilag megismételte Obama újévi köszöntőjére adott válaszát: örülnek a megváltozott hangnemnek, de várják a tetteket.

Az időzítés – iráni szempontból – azért sem volt jó, mert az ország június 12-én köztársasági elnököt választ. A kampány pedig a választási nagygyűlésekkel, a szlogenekkel, sőt az Iráni Iszlám Köztársaságban először a jelöltek nyilvános vitáival soha nem látott indulatokat keltett. A nemzetközi médiában csak szórványosan közölt civil reakciók azonban általában elégedettséget mutatnak az Obama-beszéd kapcsán: az Egyesült Államok elnöke elismerte Irán jogát a nukleáris technológiára

(az iráni rezsim a belpolitikában is békés célú nukleáris programot emleget); mások muszlim származására hivatkoznak, és általában érvényesül a városi közvéleményben tapasztalható csodálat Amerika iránt. Törökországban, a NATO egyetlen muszlim lakosságú tagállamában a beszédet egyértelműen pozitívan fogadták, különösen azért, mert első változatában éppen az ankarai parlamentben hangzott el. Abdullah Gül köztársasági elnök szerint a beszéd „konstruktív, ... becsületes, őszinte és reális” volt. Az iraki háború és az Amerikában napirendre került örmény népiirtás miatt feszültté vált török–amerikai kapcsolatok az utóbbi időben sokat javultak. Törökország, amely éppen az iszlám világban általános haragot kiváltott Mohamed-karikatúrák miatt ellenezte a dán Anders Fogh Rasmussen NATO-főtitkárrá való megválasztását, végül beadta a derekát, és cserébe egy főtitkárhelyettesi posztot kapott. A második Erdogan-kormány közbenjár az olyan problémák kezelésében, közvetítésében, melyek az Egyesült Államok számára is prioritások (Szíria, Irán). Törökország regionális elfogadásához hozzájárulnak a kormányzó AKP iszlám kapcsolatai is. A török szerep, illetve szerepvállalási kedv vélhetően erősödni fog most, hogy Törökország az ENSZ Biztonsági Tanácsának nem állandó tagja lett. Ehhez egy, a térségben elfogadott amerikai elnök és a stílusában megváltozott amerikai politika komoly segítséget jelent: a sokat emlegetett „hídszerep” – Obama beszédei fényében – új értelmet nyer(het). Egy megerősödött török külpolitika pedig jelentős támasza lehet a térség konfliktusait kezelni és megoldani kívánó Egyesült Államoknak.

Összességében tehát elmondható, hogy a kairói beszéd kedvező visszhangra talált. Obama egyelőre nagyon népszerű, de

az amerikai politika változatlanul nem az. A kérdés az, hogy Obama tud-e ezen változtatni.

Csicsmann László:

Barack Obama kairói beszédének pakisztáni visszhangja

Barack Obama amerikai elnöknek a muszlim világhoz intézett kairói beszéde nem hagyta közömbösen a pakisztáni társadalmat és politikai vezetést sem. Az utca emberét, akárcsak általában az iszlám világ egészében, jelentős várakozással töltötte el. Obama az iszlám világgal kapcsolatos hét kihívás közül az első helyen említette a radikális extrémizmust, amelynek kapcsán utalt a pakisztáni kihívásokra is.

A pakisztáni vélemények megértéséhez szükséges utalni az elmúlt hónapok feszültebbnek tűnő amerikai–pakisztáni viszonyrendszerére. Barack Obama 2009. március 27-én bejelentette az Egyesült Államok új afganisztáni és pakisztáni politikájának elemeit. Eszerint Washington Afganisztán mellett kiemelt fontosságúnak tartja a pakisztáni frontot a terrorizmusellenes háborúban, különös tekintettel a törzsi területekre. Az afganisztáni–pakisztáni háttért az amerikaiak szempontjából a világ legveszélyesebb pontjaként említette. Obama burkolt figyelmeztetést intézett a pakisztáni kormányhoz is, hangsúlyozva, hogy amíg a terroristák pakisztáni bázisokról szabadon támadást intézhetnek az afganisztáni újjáépítésben részt vevő ISAF-erők ellen, addig a háborút nem lehet megnyerni. Az elnök Pakisztántól határozottabb fellépést vár a Benazir Bhutto meggyilkolását követő választások eredményeként kormányt alakító Júszuf Ridá Gilánitól. A terrorizmusellenes háborúban

való további elköteleződés fejében Pakisztán az elkövetkezendő öt esztendőben évi 1,5 milliárd dolláros segélyre számíthat. Obama apró hangsúlyeltolódásokkal ugyan, de lényegében tovább folytatja Bush elnök Pakisztánnal kapcsolatos stratégiáját. A beszéd egyébként – különösen a pakisztáni destabilizálódásra utaló mondatok – éles reakciókat váltott ki a pakisztáni vezetésből.

Az új Pakisztán-politika elemeinek bejelentését mintegy egy hónappal előzte meg a Szúát-völgyi megállapodás aláírása, amit Washingtonban (nem hivatalosan) Iszlámábád kapitulációjaként értékelték. A pakisztáni kormány 2009. február 16-án kiegyezett a Maulána Fazlullah által vezetett radikális iszlámista törzsi erőkkel, ami óriási felháborodást váltott ki a nyugati világban. A 2007 óta tartó Szúát-völgyi fegyveres összecsapást a pakisztáni katonaság nem tudta felszámolni, sőt a törzsi erők évek óta párhuzamos intézményeket működtetnek, többek között önálló rádióadót. Az egyezmény értelmében a kormány beleegyezett az iszlám törvénykezés, a saría rendelkezéseinek bevezetésébe.

Egyes vélekedések szerint a Szúát-völgyi megállapodás megkötése előtt Obama afganisztáni és pakisztáni különmegbízottja, Richard Holbrooke Iszlámábádban egyeztetett a feltételekről. Éppen ezzel állhat összefüggésben az a tény, hogy Washington a NATO-val ellentétben nem kommentálta elítélően a törzsi erőkre épülő helyi megoldást, amellyel azt az üzenetet sugallta Pakisztánnak, hogy az előző időszaknak a tálibok megerősödését pusztán katonai megoldásokkal kezelő amerikai külpolitikájától a konstruktívabb megközelítés felé kíván elmozdulni. A megállapodás hetek alatt összeomlott, és 2009 áprilisában a hadsereg megkezdte a térség

településeinek visszafoglalását, amit május végére, június elejére sikeresen végrehajtott.

A Szúát-völgyi események mellett talán az egyik legaggasztóbb jelenség a 170 milliós Pakisztánban az, hogy a radikalizmus megjelent az ország politikai, szellemi és kulturális életének fővárosában, az eddig stabilitásáról híres Láhorban is. A Mughal-emlékeket őrző városban az elmúlt hónapokban több súlyos merényletet is végrehajtottak. (Például a Srí Lanka-i kriketcsapat elleni merénylet 2009. március 9-én ebbe a folyamatba illeszthető.) Egyes elemzők arra utalnak, hogy mivel a Mumbai-merényleteket követően a Giláni-kormány kemény kézzel nekilátott bizonyos, főként Pandzsábhoz kötődő fegyveres szervezetek felszámolásához, azok különféle fegyveres cselekményekkel kívánják destabilizálni a kormányt. Obama kairói beszédében, bár nem nevezte meg ezeket a szervezeteket, burkoltan utalt a fenti folyamatokra.

A pakisztáni lakosság – különösen 2001. szeptember 11. után – meglehetősen negatív színben látja az Egyesült Államokat. Pakisztánban rendkívül népszerűtlen volt Musarraf elnök külpolitikája, aki mondhatni nyíltan lepaktált Washingtonnal. Az Egyesült Államok által 2008 őszén kezdett, pilóta nélküli repülőgépekkel végrehajtott támadások (*drone attacks*), amelyek gyakran sok civil áldozatot követelnek, felháborították a pakisztáni közvéleményt. Zárdári elnök 2008. szeptemberi beiktatását követően számos alkalommal követelte az amerikai vezetéstől, hogy tartsa tiszteletben a dél-ázsiai ország szuverenitását. Pakisztáni napilapok azonban arról számolnak be, hogy az ország vezetésének tudtával állítólag pakisztáni repülőterekről szállnak fel a repülőgépek. A pakisztáni lakosság, különösen a rohamosan erősödő középosz-

tály, annak ellenére, hogy alapvetően nem szimpatizál a radikális iszlámizmussal, élesen elítéli a támadásokat, és egyfajta bocsánatkérést vár az Egyesült Államoktól. A pakisztáni vezetés retorikájában többször utalt rá, hogy ha kell, fegyveresen is válaszolnak az amerikai légtérsértésre. Az amerikai repülőgépek ügye azonban ennél jóval összetettebb kérdés, hiszen a pakisztáni kormány is érdekelt lehet abban, hogy ilyen katonai eszközöket vessenek be a törzsi területeken.

Obama kairói beszédétől a pakisztáni közvélemény azt várta, hogy ne csak szavakba öntse „a terrorizmusellenes háború nem az iszlám elleni háború” formulát, hanem tetteivel, azaz a repülőgép-támadások leállításával bizonyítsa elkötelezettségét. Éppen emiatt az Obama-beszéddel főként a pakisztáni közvélemény foglalkozott, és leszámítva a Koránból vett idézeteket, alapvetően negatív hangnemben reagált. Az amerikai–pakisztáni kapcsolatoknak a konkrét kihívásokon túlmenően továbbra is sarkalatos kérdése marad Washington hitelességének javítása és a pakisztáni lakosság meggyőzése az Egyesült Államok „békés” szándékairól.

Paragi Beáta: **Izraeli reakciók Obama kairói beszéde kapcsán**

A világban zajló események kapcsán megfogalmazott izraeli véleményeknek mindig is megvolt a sajátos matematikája. A régi képlet – miszerint két zsidó, három vélemény – csak bonyolódik, ha az „izraeli” magában foglalja az ország nem zsidó, de állampolgársággal rendelkező (palesztin, beduin, drúz, orosz) lakosait is. A vélemények sokfélesége Obama Kairóban elmondott „történelmi jelentőségű” beszéde

kapcsán is jól érzékelhető. A hét nagyobb témát felölelő beszédben – annak általános hangvételén és fogalmazásmódján túl – három olyan elem volt, amelyet különös figyelemmel kísértek Izraelben: az erőszak alkalmazásának minősítése és kérdése, Izraelnek az arab világgal és palesztin társadalommal való viszonya, valamint a térségbeli nukleáris fegyverek kérdése.

A beszéd egészét tekintve alapvetően konszenzus alakult ki abban a tekintetben, hogy az új amerikai elnök – elődjéhez képest – jóval nagyobb érzékenységet tanúsít az iszlám világot is jellemző sokféleség iránt. Az már világnézet kérdése, hogy ebből az érzékenységből, a körültekintő fogalmazásmódból ki mit olvas(ott) ki. Alon Pinkas, Izrael New York-i ENSZ-képviselőtének egyik volt diplomatája egyenesen Kennedyhez hasonlította, amennyiben amerikai elnök évtizedek óta nem mondott ilyen volumenű, ennyire kiegyensúlyozott és koherens beszédet. A rövidebb időtávban gondolkodók számára is mindenképpen korszakváltást jelez (a szeptember 11-ét követő időszak végét), hiszen a pragmatizmust tükröző beszéd az iszlám világ iránti nagyfokú toleranciáról, a közös emberi értékek hangsúlyozásáról szólt. Az izraeli jobboldal szekuláris, konzervatív, illetve vallásos szereplői szerint viszont az egész beszéd alaptalan jóindulatot, sőt naivitást tükröz, vagyis arról árulkodik, hogy Obama nem feltétlenül van tisztában a Közel-Keletet jellemző kemény terepviszonyokkal. Az izraeli telepések érdekeit képviselő mozgalmak ernyőszervezetének számító Yesha Tanács megfogalmazása szerint idő kérdése, és kiderül, hogy „Obama Husszein-e inkább vagy Barack.” Egy baloldali, liberális újságíró olyan rocksztárhoz hasonlította, aki töretlenül hiszi: elért sikerei bizonyítják leginkább, hogy amit csinál, azt jól csinálja. Politikai plat-

formtól függetlenül sokakban merült fel a kérdés, hogy a beszéd hangvétele és stílusa vajon hogyan képeződik majd le a reál-folyamatokban.

A Netanjahu vezette kormány udvarias, ám különösebb lelkesedést nem tükröző közleményben fejezte ki abbéli reményét, hogy az Egyesült Államok elnöke által elmondott beszéd valóban a megbékélés új korszakát nyitja meg Izrael és az arab (és általában az iszlám) világ között. Az új korszakot – s ez már olyan izraeli értelmezés, amelyet az Obama-beszéd explicit formában nem tartalmazott – leginkább az fogja meghatározni, hogy az arab világ kész lesz Izrael államot a zsidó nép otthonaként elismerni. Az ekként definiált béke érdekében Izrael – nemzetbiztonsági és egyéb érdekei védelme mellett – kész mindent megtenni, hangsúlyozta a nyilatkozat. Avigdor Lieberman külügyminiszter külön is kifejezte elismerését annak kapcsán, hogy Obama a tartós rendezés egyik referenciapontjaként a 2003-as, Bush elnöksége idején kidolgozott roadmapet (útitervet) nevezte meg. Valóban, a beszéd érdekes módon csupán erre és az Arab Liga békekezdeményezésére utalt, miközben egy szóval sem említette azt az annapolisi konferenciát, amely Bush elnökségének végét vizionálta a palesztin állam megteremtésének határidejeként.

A beszéd alapján úgy tűnik, az amerikai külpolitika Obama elnöksége idején is „mindent meg fog tenni annak érdekében”, hogy a palesztin állam létrejöjjön. Az előző és a jelenlegi adminisztráció közötti különbség az Izraellel szemben megfogalmazott elvárásokban ragadható meg. Bár az elnök hangsúlyozta, hogy az Egyesült Államok és Izrael közötti kötelék eltéphetetlen (*this bond is unbreakable*), izraeliek sokaságában merülhetett fel a gondolat, hogy ez is csak „nehéz szerelem”. Ennek

jó néhány jele van. Egyrészt 2001. szeptember 11. óta először fordult elő, hogy a térséggel kapcsolatos jelentős amerikai beszéd következetesen erőszakot említett terrorizmus helyett. Másrészt az Egyesült Államok a palesztinok saját állam létrehozására vonatkozó jogát akkor is legitimnek tekinti, ha miniszterelnökként Netanjahu az eddigiekben következetesen kerülte a kétállamos megoldás néven nevezését. A palesztin állam létrehozásával összefüggésben az elnök félreérthetetlenül tette, hogy a zsidó telepek folytatódó növekedésének semmiféle indokkal – nyilvánvalóan a természetes szaporodással indokolt bővülésre célzott – nincs legitimitása. A félreérthetetlen fogalmazás várható következménye lesz, hogy a Nyugati Parton (Szamária és Júdea területén) található telepeknek kiadott építési engedélyek száma nőni fog; bizonyos esetekben elképzelhető akár a települések közigazgatási határainak további kiterjesztése is. Az ortodox Sasz párt – amely az építésügyi tárcát is birtokolja – saját szemszögéből érthető módon aggódik amiatt, hogy Netanjahunak előbbutóbb választania kell a bibliai-történelmi Izrael teljes területére jogot formáló koalíciós partnerei és az Egyesült Államok elvárásainak való megfelelés között. Végül, a kairói beszéd különösen figyelemreméltó vonatkozása a palesztinok törekvéseinek minősítése. Az elnök nemhogy palesztin terrortól nem beszélt, de az általuk alkalmazott erőszakot ellenállásként értelmezte – igaz, olyan ellenállásként, amely erőszak alkalmazásával semmilyen körülmények között nem lehet eredményes.

Izraeli szemszögéből fontos és a palesztin nemzeti narratívával is összefüggő kérdés, hogy mennyiben volt helyes közvetlenül egymás után említeni a hatmillió zsidó halálához vezető holokausztot, illetve a palesztin nép több mint hat évtizede tartó, az

izraeli megszállásnak is köszönhetően hiábavaló otthonkeresését. Azok számára, akik a holokausztot semmivel össze nem hasonlítható tapasztalatként értékelik, megfelelő választ kínálhat a Nemzeti Unió parlamenti képviselőjének, Michael Ben-Arinak a reakciója: „túléltük a fáraókat, túl fogjuk élni ezt is”. A liberálisabban gondolkodók Obamának a németországi Buchenwaldban tett másnapi látogatását a kairói beszéd folytatásaként olyan gesztusként értékelték, amely egyértelműen kifejezi az amerikai elnök azon meggyőződését, hogy a zsidó népnek joga van saját hazájához. Más kérdés, és sokak számára fájó pont, hogy Obama inkább magyarázta a zsidó nép Izraelre formált jogát a történelmi sérelmekkel, mint az ókori Izrael államra utaló történelmi tényekkel vagy bibliai vonatkozásokkal.

A Kairóban elhangzott beszéd azért is csalódást keltett (elsősorban jobboldali) izraeli körökben, mert Obama meglehetősen engedékenyen fogalmazott Irán nukleáris fegyverek megszerzésére irányuló törekvései kapcsán. Egyrészt nem hangzott el semmiféle amerikai felszólítás, hogy Irán azonnal hagyja abba az Izrael számára veszélyt jelentő fejlesztéseit, másrészt Obama inkább a tárgyalásos rendezést hangsúlyozta – éppúgy, ahogy a beszéd egésze is az Egyesült Államok és a muszlim világ közötti párbeszéd szükségessége és a kölcsönös megértés lehetősége mellett tett hitet.

Az összességében inkább óvatos és tartózkodó hivatalos izraeli hozzáállást árnyalja azok véleménye, akik – az egyre valószínűtlenebbnek tűnő kétállamos megoldás elkötelezett híveként – a beszéd bátorságát és kiegyensúlyozottságát dicsérik. Az első közvélemény-kutatási adatok szerint azonban Izrael lakosságának csupán negyede látja kedvezően az amerikai el-

nők által felvázolt jövőképet. Bár amerikai és izraeli források egyaránt igyekeznek cáfolni, hogy komoly viharfelhők gyülekezzenek a láthatáron, azt már inkább csak amerikai diplomaták hangoztatják, hogy

aggodalomra semmi ok, a telepekkel kapcsolatos nézetkülönbségekre az érdekeltek számára megfelelő megoldást fognak találni. A „hogyan” vélhetően zárt ajtók mögötti tárgyalásokon fog kialakulni. ■

Források

A New Strategy for Afghanistan and Pakistan. 27 March, 2009.

Anwar Iqbal: US officials says drones using Pakistan base. *The Dawn*, 14 February, 2009.

Benn, Aluf: Obama's speech marks a strategic revolution for Israel. *Haaretz*, 2009. június 5.

Benn, Aluf: What exactly was the US-Israeli agreement on settlements? *Haaretz*, 2009. június 9.

Bronner, Ethan: Obama Pins Mideast Hope on Limiting Settlements. *The New York Times*, 5 June, 2009.

Buel, Meredith: Analysts See Growing US-Israeli Rift Over Settlements Issue. *Voice of America*, 4 June, 2009.

Davis, Lanny: Does Israel Need Obama's Tough Love. *The Washington Times*, 8 June, 2009.

Eldar, Akiva: Obama's Cairo speech signals end of 9/11 era. *Haaretz*, 5 June, 2009.

Eldar, Akiva: Obama leaves settlers with stark choice: apartheid or binational state. *Haaretz*, 9 June, 2009.

Weiss, Erfat: Yesha Council: Obama 'more Hussein than Barack'. *Ynetnews*, 5 June, 2009.

Foreign Policy: Obama's Cairo speech rabbis. *Foreign Policy – The Cable*, 5 June, 2009.

Gold, Dore: U.S. Policy on Israeli Settlements. *Jerusalem Issue Brief – Jerusalem Center for Public Affairs*, Vol. 9, No. 2, 9 June, 2009.

Hoffman, Gil: Yishai's response to Obama: We'll expand settlements. Removing even a single outpost is forbidden, Shas chairman says. *The Jerusalem Post*, 4 June, 2009.

Hoffman, Gil: Poll: Obama's Policies Bad for Israel. *The Jerusalem Post*, 8 June, 2009.

Khan, Iftikar A.: Army Takes Mingora. *The Dawn*, 31 May, 2009.

Jerusalem Post: Why Obama is wrong on Israel and the Shoah. Editorial. *The Jerusalem Post*, 7 June, 2009.

Kampeas, Ron: Some Israeli, U.S. officials move to keep the volume down. *Jewish Telegraphic Agency (JTA)*, 4 June, 2009.

Levy, Gideon: Obama emerged in Cairo as a true friend of Israel. *Haaretz*, 5 June, 2009.

Mualem, Mazal: Israel Ministry Wages Settlement War Against U.S. *Haaretz*, 8 June, 2009.

Reaction to Obama's Speech to the Muslim World, 05/06/2009. *Asharq Alaswat*, 5 June, 2009.

Slackman, Michael: Varying Responses to Speech in Mideast Highlight Divisions. *The New York Times*, 4 June, 2009.

Sofer, Roni: Netanyahu 'determined to show world he is not against peace'. *Ynetnews*, 8 June, 2009.

Turkey's Gul says Cairo speech shows Obama „constructive”. *Worldbulletin*, 4 June, 2009.

Verter, Yossi: Netanyahu now faces fight with either Obama or his coalition. *Haaretz*, 5 June, 2009. <http://192.118.73.5/hasen/spages/1090522.html>.